

Raspopina S.P., Neyko I.S. The characteristic of soils diagnostic of dominating forest types in Slobozanskiy forest typological region

At article is results of soil research fresh ash-lime and fresh a maple-lime-oak types of Slobozanskiy forest typological region are submitted. Are determined of diagnostic differences mechanical and physics – chemical composition of soil. Diagnostic abolitions of mechanical and physical and chemical composition of soils of these types of the forest are found out. It is set that soils of fresh linden-tree and linden-tree oakeries mainly presented darkly grey by pozolysta soils on forests, which at subtypical level divides on middling gummous cumulating and moderato poorly gumus-cumulating.

Keywords: forest types, soil, mechanical composition, physics – chemical composition.

УДК 630*5: 633.877 (477.75) Асист. Р.В. Салозуб – Південна філія "Кримський агротехнологічний університет" – НУ біоресурсів і природокористування

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЛІСОВИХ КУЛЬТУР СОСНИ КРИМСЬКОЇ ТА ШИРОКОГІЛОЧНИКА СХІДНОГО В УМОВАХ СТЕПОВОГО КРИМУ

Здійснено аналіз виробничо-технічної документації, який показує, що всі насадження лісогосподарських підприємств рівнинного Криму створені штучно у другій половині ХХ ст. Загальна площа вкритих лісом земель становить близько 7 тис. га, зокрема майже 2 тис. га лісових культур за участю шпилькових деревних порід: сосни кримської та широкогілочника східного або туї східної (біоти). Встановлено, що у степовій частині Криму впродовж останніх 50 років найбільші площі лісових культур сосни кримської та широкогілочника східного створено у 80-х роках ХХ ст. (1096,67 га). Садити їх переважно (70 %) весною 1-2-річними сіянцями. Приживлюваність і збереженість культур у наш час значно менша, ніж була у 60-х та 70-х роках.

Ключові слова: лісові культури, сосна кримська, біота, степовий Крим.

Степова зона Криму займає значну частину півострова, яка характеризується рівнинним рельєфом та посушливим кліматом [1,3-6]. Історично склалися так, що ліси на території Кримського півострова природно зростають лише в гірській частині, а степова є безлісою [3-6]. За комплексним лісогосподарським районуванням України степову частину Криму віднесено до лісогосподарської області Південний сухий степ, Причорноморсько-Приазовського південно-степового округу та району Рівнинного Криму і Керченського півострова з типчаково-ковилевими чагарниками і луговими степами [3]. У наш час державні підприємства лісового господарства степової частини Криму нараховують близько 7 тис. га земель вкритих лісом, з яких майже 2 тис. га – за участю шпилькових деревних порід: сосни кримської (*Pinus nigra* ssp. *pallasiana*) – підвид європейської чорної сосни (*Pinus nigra* L.) та широкогілочника східного або туї східної (біоти) *Platycladus orientalis* (L.) Franco [*Thuja orientalis* L.] [2]. Усі насадження лісогосподарських підприємств рівнинного Криму створені штучно у другій половині ХХ ст. Вони збереглися до нашого часу і характеризуються певними лісівничо-таксаційними показниками [4, 5]. Лісові насадження в умовах сухого степу мають важливе екологічне значення, однак вони залишаються мало вивченими. Для подальшого розвитку степового лісозрощення, створення нових, біологічно стійких насаджень шпилькових деревних порід у цій зоні, потрібно передусім здійснити ретельний аналіз наявного виробничого досвіду лісогосподарських підприємств.

Мета нашої роботи – з'ясувати загальні особливості створення лісових культур сосни кримської та широкогілочкика східного в умовах степового Криму. Дослідження здійснювали загальноприйнятими методами [3-6]. На підприємствах і в їхніх підрозділах ретельно проаналізовано книги лісових культур. При цьому дані згрупували в таблицях за певним порядком: рік створення, площа ділянки, місце (лісництво, квартал, ділянка), спосіб садіння, вік садивного матеріалу, схема розміщення садивних місць, техніка і технологія садіння, категорія лісокультурної площі, приживлюваність, збереженість, догляди, приведення в покриту лісом площу тощо.

Результати опрацювання зібраних матеріалів свідчать, що в історичному аспекті насадження за участю сосни кримської у степовій частині Криму створювали переважно починаючи з 60-х, а широкогілочкика східного – з 80-х років ХХ ст. Найбільше за площею лісових культур сосни кримської (1072,37 га) та широкогілочкика східного (24,3 га) було посаджено у 80-ті роки. Динаміку зміни обсягів створення лісових культур сосни кримської і широкогілочкика східного у степовій частині Криму за період з 1960 р. до 2009 р. наведено на рис. 1 і 2. Як свідчать наведені дані, за період 1980-1989 рр. у степовій частині Криму було створено 45,3 % наявних лісових культур сосни кримської. Упродовж останніх десятиліть обсяги створення лісових культур сосни становлять 15,1-15,4 %. Обсяги створення лісових культур широкогілочкика східного за абсолютними величинами значно поступаються сосні кримській, оскільки загальна їх площа становить всього 38,8 га. У період з 1980 р. до 1989 р. було створено 62,6 % наявних насаджень широкогілочкика східного, а упродовж останнього десятиліття з 2000 р. до 2009 р. – майже в десять разів менше – 6,7 %.

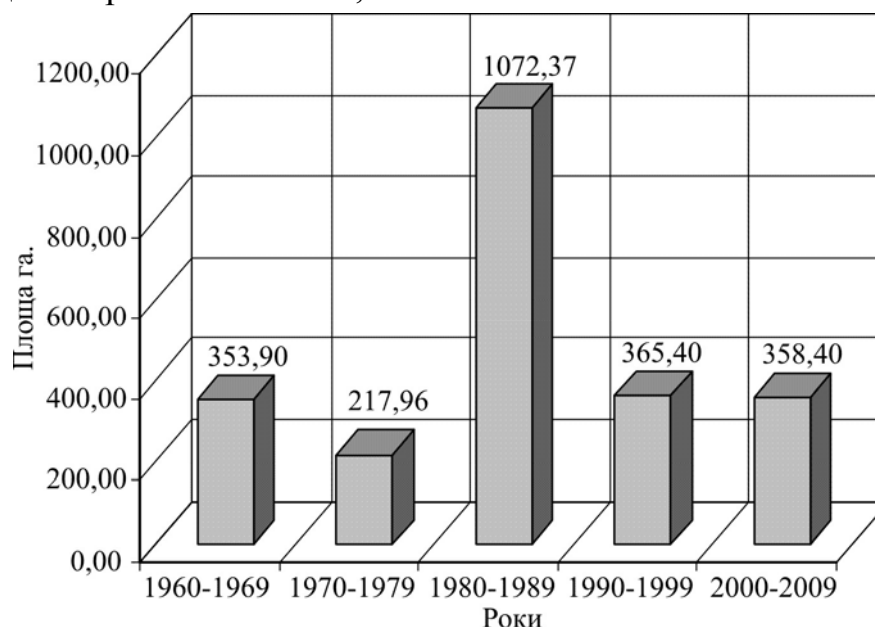

Рис. 1. Динаміка зміни обсягів створення лісових культур сосни кримської в степовій частині Криму за період з 1960 р. до 2009 р.

Дослідженнями встановлено, що для створення лісових культур використовували садивний матеріал віком один – два роки (табл. 1). Однорічні сіянці сосни кримської використовували для створення лісових культур лише

до 80-х років минулого століття, пізніше – дворічні. Культури широкогілочника східного створювалися в основному дворічними сіянцями.

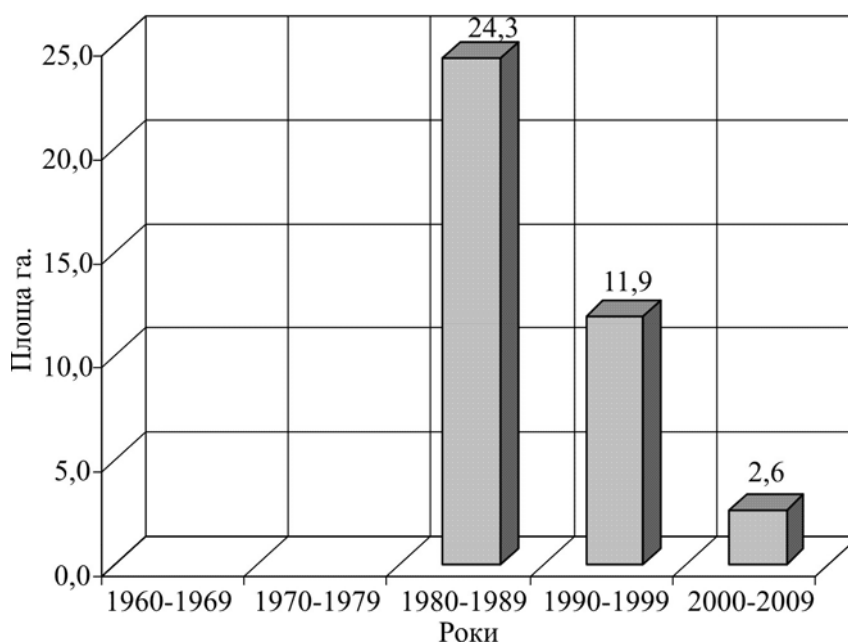

Рис. 2. Динаміка зміни обсягів створення лісових культур широкогілочника східного в степовій частині Криму за період з 1960 р. до 2009 р.

Табл. 1. Розподіл площ лісових культур сосни кримської та широкогілочника східного за віком сіянців за десятиліттями

Десятиліття	Площа посадок, га			
	сосни кримської		широкогілочника східного	
	однорічні сіянці	дворічні сіянці	однорічні сіянці	дворічні сіянці
1960-1969	56,40	297,50	-	-
1970-1979	66,76	151,20	-	-
1980-1989	-	1072,37	0,3	24,00
1990-1999	-	365,40	-	11,90
2000-2009	-	358,40	-	2,60
Разом:	123,16	2244,87	0,3	38,50

З'ясовано, що лісокультурні роботи проводили як весною, так і восени. Весняне садіння застосовували частіше, ніж осіннє. У 60-х роках восени створено 16,7 %, у 70-х рр. – 19,6 %, у 80-х – 23,9 %, а в 90-х – 37,4 % лісових культур сосни кримської. Починаючи з 2000 р., лісові культури сосни кримської переважно (70 %) створюють в осінній період (рис. 3). Лісові культури широкогілочника східного також створюють переважно восени (рис. 4).

Аналіз виробничо-технічної документації свідчить, що зважаючи на рівнинні умови степового Криму лісові культури сосни кримської і широкогілочника східного створювали здебільшого механізованим способом. Лише 2 %, від загальних площ досліджуваних лісових культур створено вручну, за допомогою меча Колесова. Істотних відмінностей у приживлюваності культур залежно від способу їх створення ми не виявили.

Агротехніка і технологія підготовки ґрунту включала переважно глибоку плантажну оранку, кількаразову звичайну оранку, культивування та боронування (рис. 5).

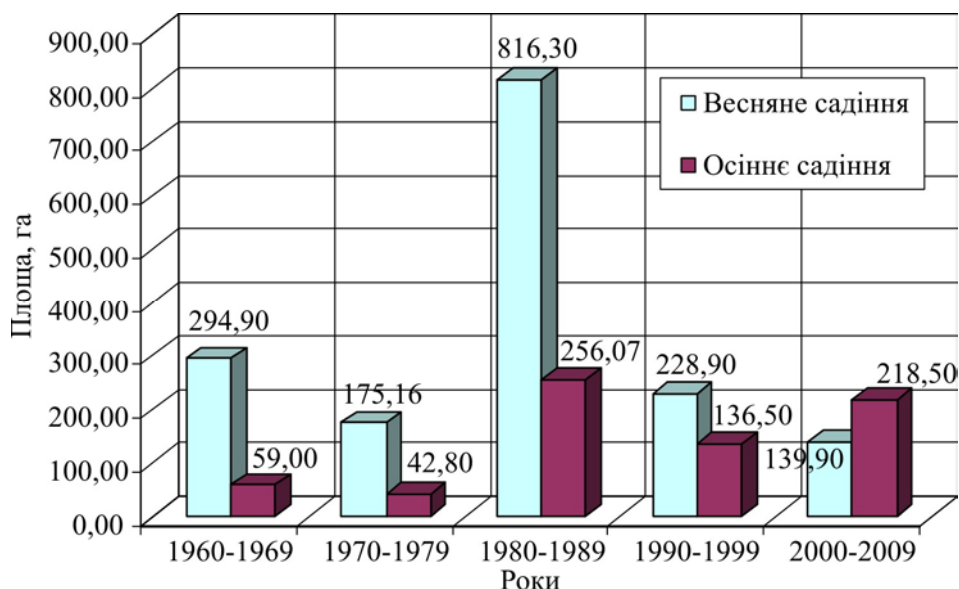

Рис. 3. Розподіл площ лісових культур сосни кримської за сезонами створення

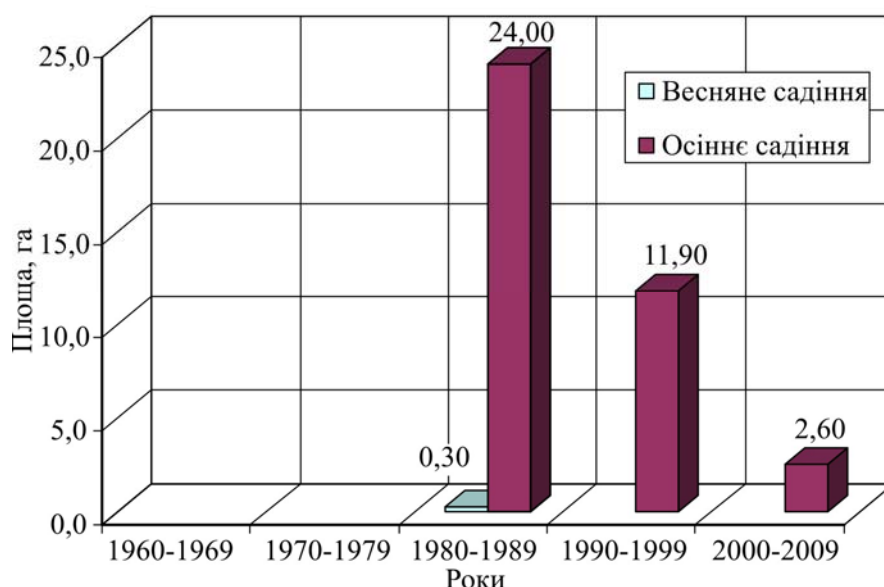

Рис. 4. Розподіл площ лісових культур широкогілочника східного за сезонами створення

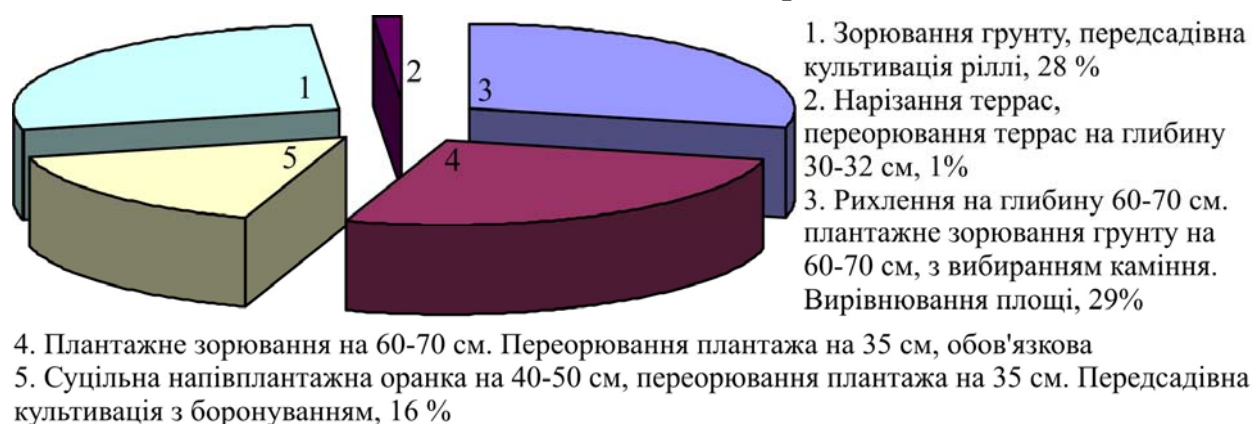

Рис. 5. Способи обробітку ґрунту для створення лісових культур сосни кримської та широкогілочника східного

Приблизно за такою схемою вівся обробіток ґрунту для створення лісових культур сосни кримської та широкогілочника східного. Розпушення ґрун-

ту, а відтак і плантажну оранку на глибину 60-70 см з подальшим вибиранням каміння, здійснювали на 29 %, оранку і передсадивне культивування ґрунту виконували на 28 %, плантажна оранка на глибину 60-70 см, оранка плантажу та передсадивне культивування на 26 %, суцільна напівплантажна оранка на глибину 40-50 см, оранка плантажу на глибину 35 см, передсадивне культивування і боронування на 16 % загальної площі створених лісових культур. На окремих ділянках виконували нарізання терас (1 %). Лісові культури створювали переважно на ділянках, які раніше були під лісом, а також на пустищах.

Загальна збереженість і площа переведених лісових культур сосни кримської у покриті лісом площі у 60-х і 70-х роках були досить високими і становили понад 75 %, а частка списаних загиблих культур становила від 3 % в 1960-1969 рр. до 23 % у 1970-1979 рр. (рис. 6). Починаючи з 80-х років, частка загиблих і списаних лісових культур сосни кримської сягнула 47 %. Загальна збереженість і площа переведених лісових культур широкогілочника східного у покриті лісом площі становить всього 8 % (рис. 7). Переважна більшість – 92 % лісових культур широкогілочника східного загинула і її було списано.

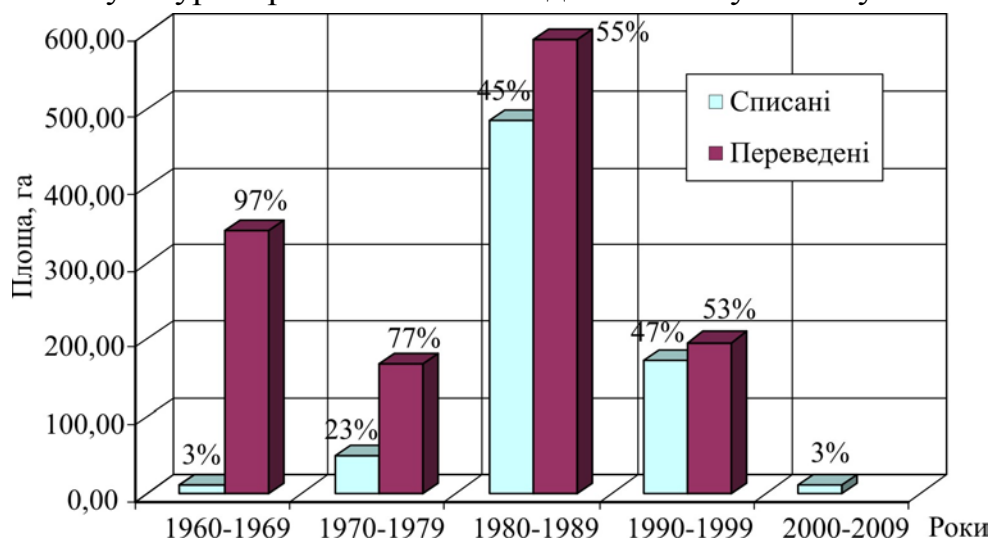

Рис. 6. Співвідношення площ збережених і списаних лісових культур сосни кримської

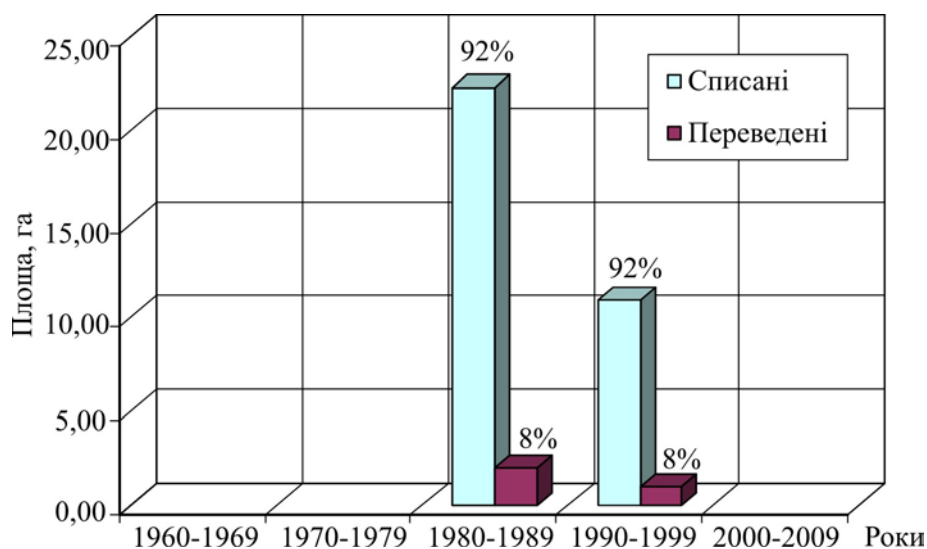

Рис. 7. Співвідношення площ збережених і списаних лісових культур широкогілочника східного

Аналіз виробничо-технічної документації показує, що всі насадження лісогосподарських підприємств рівнинного Криму створені штучно, у другій половині ХХ ст. Загальна площа вкритих лісом земель становить близько 7 тис. га, зокрема майже 2 тис. га лісових культур за участю шпилькових деревних порід: сосни кримської та широкогілочкика східного або туї східної (біоти). Дослідження свідчать, що створення лісових культур за участю шпилькових порід у степовому Криму започатковане у 60-х роках минулого століття. До 90-х років садіння лісових культур здійснювали переважно весною. Починаючи з 2000 р., перевагу надають осінньому садінню. Створювали лісові культури механізованим способом з використанням одно-дворічних сіянців. Обробіток ґрунту для створення лісових культур шпилькових деревних порід проводили шляхом глибокої плантажної оранки з подальшим культивуванням і борокуванням. Оскільки лісові насадження в умовах сухого Степу мають важливе екологічне значення, для подальшого розвитку степового лісорозведення, створення нових, біологічно стійких, деревостанів, потрібно, поряд з узагальненням виробничого досвіду, здійснити лісівничо-таксаційні дослідження особливостей росту і розвитку найкраще збережених лісових культур.

Література

1. **Агроклиматический** справочник по Крымской области. – Л. : Гидрометеорологическое изд-во, 1959. – 103 с.
2. **Бродович Т.М.** Деревья и кустарники запада УССР: Атлас / Т.М. Бродович, М.М. Бродович. – Львов : Вид-во "Вища шк.", 1979. – 250 с.
3. **Генсірук С.А.** Історія лісівництва в Україні / С.А. Генсірук, О.І. Фурдичко, В.С. Бондар. – Львів : Вид-во "Світ", 1995. – 424 с.
4. **Салогуб Р.В.** Поширення шпилькових деревних порід в захисних насадженнях степової частини Криму / Р.В. Салогуб // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – 66-70 с.
5. **Салогуб Р.В.** Лісівничо-таксаційні особливості деревостанів шпилькових порід у лісовому фонді степового Криму / Р.В. Салогуб // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – 43-49 с.
6. **Солдатов А.Г.** Ліси України / А.Г. Солдатов, С.Ю. Тюков, М.В. Туркевич. – К. : Вид-во Української АСГН, 1960. – 360 с.

Салогуб Р.В. Особенности создания лесных культур сосны крымской и широковеточника восточного в условиях степного Крыма

Проведен анализ производственно-технической документации, который показывает, что все насаждения лесохозяйственных предприятий равнинного Крыма созданы искусственно во второй половине ХХ ст. Общая площадь покрытой лесом земли составляет около 7 тыс. га, в частности почти 2 тыс. га лесной культуры при участии булавочной древесной породы: сосны крымской и широковеточника восточного или туи восточной (биоты). Установлено, что в степной части Крыма на протяжении последних 50 лет наибольшие площади лесных культур сосны крымской и широковеточника восточного созданные в 80-х годах ХХ в. (1096,67 га). Сажали их преимущественно (70 %) весной 1-2 годовыми сеянцами. Приживление и сохранность культур в наше время значительно меньше, чем было в 60-ых и 70-ых годах.

Ключевые слова: лесные культуры, сосна крымская, биота, степной Крым

Salogub R.V. South branch the Crimean agricultural technological university of the NU of bioresource and natural use of Ukraine

The analysis of виробничо-технічної document, which shows that all planting of лісогосподарських enterprises of flat Crimea is created artificially in the second halves of

XX item, is conducted The general area of the earths covered the forest makes about 7 thousand of hectare, in particular almost 2 thousands of hectare of forest cultures with participation of pin arboreal breeds: pine-tree Crimean and wide branches east or thuja east (biots). It is established that in a steppe part of Crimea throughout last 50 years the greatest areas of wood cultures of a pine Crimean and biots east are created in the eighties XX centuries (1096,67 ha). Sat down them mainly (70 %) in the spring 1-2 annual sow. Get accustomed and safety of cultures is much less presently rather than in 60 and 70th years.

Keywords: wood cultures, pine Crimean, biots, steppe Crimea.

УДК 332.3:630*26:627.533.14

Доц. Ю.М. Чоловський, канд. с.-г. наук –
Вінницький НАУ

АГРОЛІСОМЕЛІОРАТИВНІ ЗАХОДИ ЯК СКЛАДНИК РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Висвітлено роль агролісомеліоративних заходів у сучасному землеробстві України. Проаналізовано сучасний стан ползахисного лісорозведення та визначено шляхи підвищення агролісомеліоративної ефективності захисних лісових насаджень. Встановлено, що агролісомеліоративні насадження послаблюють силу вітрів і покращують мікроклімат полів, сприяють снігозатриманню і перешкоджають здуванню снігу у гідрографічну мережу, затримують і регулюють стік талих і зливових вод, поліпшують гідрологічний режим території і підвищують вологість полів, захищають ґрунти від ерозійних процесів.

Ключові слова: раціональне землекористування, ерозія ґрунту, агролісомеліорація, лісистість території, урожайність.

Стан та ефективність використання земельних ресурсів відіграє вирішальну роль для збалансованого розвитку народногосподарського комплексу, природокористування, а також екологічної та продовольчої безпеки України. Екологічний стан сучасних агроландшафтів України характеризується масштабними загрозливими проявами ерозії, яка знижує продуктивність земельних ресурсів, урожайність сільськогосподарських культур, негативно впливає на навколишнє природне середовище. Про масштаби прояву ерозійних процесів в Україні свідчать такі дані: за розрахунками різних авторів, щорічно від ерозії втрачається від 300-400 до 500-600 млн т ґрунту. З продуктами ерозії щорічно виноситься до 9-15 млн т гумусу, 0,3-0,9 млн т азоту, 700-900 тис. т фосфору та 9-12 млн т калію, що значно перевищує їхнє внесення з добривами. Урожайність сільськогосподарських культур на еродованих ґрунтах на 20-60 % нижче, ніж на нееродованих. Втрати продукції землеробства від ерозії, за експертними оцінками, перевищують 9-12 млн т зернових одиниць за рік, а еколого-економічні збитки перевищують 10 млрд дол. США в рік. Загальна площа сільськогосподарських угідь, які зазнають згубного впливу водної ерозії, становить 13,3 млн га – 32 % загальної площі, зокрема 10,6 млн га орних земель. У складі еродованих земель 4,5 млн га сильно- та середньозмиті ґрунти, 68 тис. га повністю втратили гумусовий горизонт. Негативному впливу вітрової ерозії систематично піддаються понад 6 млн га, а в роки з пиловими бурями – до 20 млн га земель. З високою інтенсивністю розвиваються процеси лінійного розмиву та яроутворення. Площа ярів становить 141,1 тис. га, а їх кількість перевищує 500 тис. штук [3, 7].